

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בשבת קודש פרשת כי תבא תשפ"א לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון אלף רמ"ד

בסעודה שלישית

וביאורו הוא, על דרך שאמר הכתוב (שמות ל-לב) על בשר אדם לא ייסך, ולכאורה הוי סגי למימר על 'אדם' לא יסך, ומהו הלשון על 'בשר' אדם, ופירשו דהאדם אינו גופו, עיקר אישיותו היא המחשבה והמוח והנשמה, אבל זהו כל כך רוחני שאינו יכול לעמוד בפני עצמו, והוצרכו להלבישו בגוף, וכמו שיש לגוף האדם בגד שמתלבש בו, כן נפש האדם מלובש בגופו, אבל הגוף היא דבר נפרד מהאדם, ועיקר האדם היא הנשמה והמוח שיש בו, וגופו היא רק 'בשר' האדם.

ומצינו בבריאת האדם, ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו (בראשית א-כז), ובודאי שבשר ודם ועצמות אינו בצלמנו, שאינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף, ואין על זה תואר 'אדם' אדמה לעליון. אלא האדם הוא חכמתו ושכלו ומהותו, ובוה יש דמיון במשהו לצלמנו כדמותנו.

ושמעתי לבאר מה דאנו רואים שכל הבריאה שברא ה' נכללת בד' יסודות, דומם צומח חי ומדבר, ובכל אחד מהם ישנם הרבה מדות בגדלותם, בדומם יש גריגרי עפר ואבן יחידי קטן, ולעומתו יש הרים וגבעות וסלעים גבוהות מאד. בצומח יש עשב קטן ולעומתו אילנות גבוהות כארזים. וכמו כן בחי יש תולעים קטנים ולעומתו פילים וקרני ראמים. לא כן האדם המדבר כולם שוים בערך בגודלם, ולמה נשתנה האדם בזה מכל הבריאה. אבל האמת הוא, כי האדם אינו בשרו ועצמותיו, זהו רק הלבוש,

ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם, ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו (כז-ג). כבר דקדקו המפרשים מהו הגדה הזאת שאומר כעת, הלא אחר שלוקח הכהן הטנא מידו, הוא מתחיל לספר בארוכה, וענית ואמרת לפני ה' אלקיך וגו', ואם כן מהו ההגדה שאומר כעת תיכף בביאתו אל הכהן. – גם להבין מה שאומר כי 'באתי' אל הארץ, אשר לשון זה מתאים לדור הראשון של באי הארץ, אבל הדורות הבאים שכבר נולדו שם הם ואבותיהם, למה הם אומרים כי באתי אל הארץ.

ונראה דהנה להלן בתוכחה נאמר, יולך ה' אותך וגו' אל גוי אשר לא ידעת וגו' (כח-לו), ואחר כמה פסוקים חוזר ואומר ונסחתם מעל האדמה (כח-גט), וקשה הרי כבר נסחו מהאדמה מאז (ועיין בחתם סופר בפרשתנו קו). ויש לומר דהנה בתורת משה (פ' לך מא:) כתב לבאר מה שהשריש רש"י בכמה מקומות (בראשית ב-טו, שמות יד-ו) דבאדם לא שייך לשון קיחה, רק בדברים, כשלוקח את לבו, שיתן לבו ורצונו לילך למקום פלוני, אבל אם אינו הולך בדעת עצמו, אז לא נלקח רק בשרו ודמו, אבל עצמיות האדם דהיינו מוחו ונשמתו לא לקחת, ולקיחה אינו אלא כשלקחו בדברים והסכים לילך. וזהו שאמר הכתוב (יד-יב) ויקחו את לוט וגו', והוא יושב בסדום, כי לוט שהיה משוקע במדת סדום, גם כשלקחו אותו, עדיין היה יושב בסדום. דלקיחת האדם אינו אלא כשלקחו גם דעתו ורצונו ע"כ.

והאדם הוא אישיותו ומהותו ושכלו והשגותיו, ובוזה יש הרבה מדות בגדלותם. ישנם בני אדם שאישיותם והשגתם קטנה מאד, עד שכמעט דומים בזה לבהמה, ואומות העולם הם עם הדומה לחמור (יבמות סב). ולעומתם יש חכמים גדולים בישראל עד שהשגתם מגעת להיות דומים כמעט כמלאכי מעלה, איש האלקים. ורק הגופות שהם הלבוש שוה לכולם, אבל לא אישיותם, שגם בסוג המדבר יש כמה דרגות לרבבות.

[ומצינו] כיוצא בה בכלי הטוכנולוגיא שהמציאו בימינו, שיש כלי קטן בגודל פסת היד, ויש בזה כמה סוגים, יש שאין בה רק השתמשות דבר אחד, טלפון, או כלי תמונה, ויש כלי שטמונה בה חכמה מרובה, ידיעות ולימודים מכל קצוות הארץ, ואין מעריכים הכלים לפי גודלם החיצוני שזהו רק הלבוש, אלא לפי עומק חכמתם שמונח בהם, ועל דרך (אבות ד-ב) אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו. וכמו כן הוא בסוג המדבר, שהכל תלוי לפי רום מחשבתו.

ועל כן שפיר אמר הכתוב, כי מתחלה יולך ה' אותם אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיך, אבל בתחלה זהו רק גלות הגוף, היינו הלבוש של האדם, אבל במחשבה שזהו עיקר האדם עדיין הם בארץ, אבל לאט לאט תתרחקו יותר ויותר, להיות דבוקים ביותר בגשמיות ארץ הטמאה עד שמחשבותיכם לא תהיה דבוקה עוד בהארץ, ואז ונסחתם (לשון עקירה, רש"י) מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה. [והוא כולל בתוכה גם לשון היסח הדעת, ונסחתם מעל האדמה].

וזוהו שאמרו כי במקום המחשבה שם היא עמידת האדם, כי זהו האדם באמת. ואסמכוה במה שמצינו בתחומין, שביאר הרמב"ן (עירובין יז:) דלמאן דאמר תחומין דאורייתא, איך התירו חכמים על ידי תקנת עירוב דבר שנאסר מן התורה. ותירץ דהאדם נמשך אחר סעודתו, ועל ידי שמחשבתו שם נחשב כאילו הוא עצמו היה שם, וזהו סברא דאורייתא, ומן התורה הותר על ידי העירוב לילך עוד אלפיים אמה על ידי סעודתו שהניח שם, כי מחשבתו של אדם נמשך אחר סעודתו, וכל מקום שמחשבתו היא שמה נחשב כאילו הוא עצמו היה שם ע"כ. הרי לנו כי במקום שמחשבתו של אדם נמצא, נחשב כאילו הוא עצמו נמצא שם, עד כדי כך שאינו קונה שביתה במקום שנמצא בפועל רק במקום שמחשבתו שם.

וכמו כן יתכן גם להיפוך, שיהא אדם יושב בארץ ישראל בגופו, אבל במחשבתו שזהו עיקר האדם, מתאוה להסתובב בין גויי הארץ, ליהנות מהעולם הזה באסיפת רכוש ולתועבת טומאת ארץ העמים, והם פוסחים על שתי הסעיפים, ומחשבתו משוטטת כאן וכאן, והוא יושב בארץ ישראל במחשבתו רק חמשים וששים אחוזים אבל לא כולו. אמנם בבוא האדם אל בית ה' בהבאת ביכוריו, התחיל להרגיש נועם הקדושה, רואה כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם, באויר של השראת השכינה במקדשו, מתעורר אצלו קירבת ה', להרגיש הנועם של שבתני בבית ה' כל ימי חיי, ולגעול בתאות חמדת העולם, אז הוא חוזר לבוא להיות שרוי בקדושת הארץ, ומחשבתו מתעלה לכנוס לקדושת הארץ יותר, ותחת אשר עד עתה היה רק חמשים אחוזים במחשבתו בארץ הקדושה, הוא בא ומתקרב להיות ששים ושבעים אחוזים בהארץ וכו' וכו'. ועל זה נותן הודאה לה' על הזכיה שהגיע לו בביאתו אל המקום המקדש, 'הגדתי היום כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו', הן שנים

ומעתה כאשר הלכו ישראל בגלות, שמפני חטאינו גלינו מארצנו, בתחלתה עדיין היו דבוקים ישראל לקדושת הארץ, אשר עיני ה' אלקיך בה, ואם כי בגופם היו כבר בחוץ לארץ, מכל מקום מחשבתם היתה עדיין כולה בארץ ישראל, ולא הגלו רק לבושם שהוא הגוף, אבל לא הם עצמם. אמנם ברבות הימים התרגלו עצמם לטומאת

רבות אני נמצא בארץ ישראל, אבל זה היה רק הלבוש שלי, היינו גופו, אבל הוא בעצמותו לא היה נמצא פה, ומחשבתו היה בין גויי הארץ, אבל כניסתו למקדש ה' הפך מחשבתו לטובה, אין לי עוד שום תאווה לגשמיות גויי הארץ בטומאת ארץ העמים, והנני נותן הודאה כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו.

*

מצינו בגמרא (ברכות יז.) רבי אלכסנדר בן רמי אמר הכי, יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שתעמידנו בקרן אורה ואל תעמידנו בקרן חשכה וכו' ע"כ. ולכאורה יש בזה כפל לשון. ועל דרך זה אנו אומרים, מודים אנחנו לפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקנו מיושבי קרנות וכו' (עיין ברכות כה:), שגם בזה יש לכאורה כפל לשון. אך הענין, כי יתכן שישב אדם בגופו בתוך עם סגולה בין יראי ה' וחושבי שמו, אבל מחשבתו ורצונו ותשוקתו אינו שם אלא בין גויי הארץ. עד שגם בהיותו יושב בבית המדרש, אבל לבו ורצונו משתוקקת בחוץ, וכיון שהאדם הוא במקום מחשבתו, אם כן הוא יושב במקום אחר מהמקום שגופו נמצא. ובעוה"ר עם הכלים שבזמנינו הוא יכול להיות מיושבי בית המדרש, ואתו עמו הוא אדוק במחשבתו בהכלים הללו שלא יוכל להתפרד ממנו. ועל זה התפלל שתעמידנו בקרן אורה, אבל זה בעצמו לא די, כי הלא יתכן שבאותו זמן במחשבתו שזהו עיקר האדם הוא לא נמצא שם, על כן הוסיף לבקש ואל תעמידנו בקרן חשכה, שבאותה שעה שגופי נמצא בקרן אורה לא אהיה גם בקרן חשכה, שלבי ותשוקתי תהא בקרן אחר. ועל זה נותן הודאה ביוצאו מבית המדרש, אשר לא רק שזכה ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש אבל באותו זמן יהיה יושב בין יושבי קרנות, אלא גופי ומחשבתי ותשוקתי הכל היה יושב בבית המדרש.

וזהו שאמר רבי אליעזר לתלמידיו, וכשאתם מתפללים דעו לפני מי אתם עומדים (ברכות כה:), כי יתכן שגופו של אדם עומד בבית המדרש לפני קונו ומתפלל, אבל זהו רק לבושו, אבל הוא בעצמו, היינו מחשבתו ומהותו, לא נמצא שם. ולכן עוררם כשאתם מתפללים דעו לפני מי 'אתם' בעצמיכם עומדים, שתהא תוכו כברו עומדים יחד בתפלה.

*

וכמו שמצינו בהמביא ביכורים, שבכניסתו לבית המקדש, נשפע עליו מהאוויר הקדושה שהיתה שם, להתעורר ממה שהיה במחשבתו עד עתה בטומאת ארץ העמים, ואומר הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ וגו'. כן היא גם 'בזמן', בהימים הקדושים של ימי אלול ותשרי שנשפע קדושה רבה, ומקדש ישראל והזמנים, אז הזמן גרמא ביתר שאת, שגם מי שבמחשבתו עד עתה היה תשוקתו ולבו בקרן חשכה בין יושבי קרנות, בקל יוכל להתעורר להיות כל כולו בקרן אורה. ואנו מתפללים בימים אלו, אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתני בבית ה' כל ימי חיי (תהלים כז-ד), כי החלש בעבודת קונו ישיבתו אינו במקום אחד לבד, אלא גם בהיותו בין יושבי בית המדרש בגופו, מכל מקום במחשבתו הוא נמצא במקום אחר. ועל כן אומר, 'אחת שאלתי מאת ה', שתהא גופי ומחשבתי ורצוני הכל במקום אחד, ולא רק שתהא מתוך כפיה ויראת העונש, אלא 'אותה אבקש', שזה תהא הביקוש שלי, שזה תהא כל תשוקתי ושאיפתי, 'שבתני בבית ה' כל ימי חיי', ולא רק בגופי, אלא 'לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו', ששם אמצא כל הנועם שלי, שתהא העבודת ה' נחמדים אצלי מזהב ומפז רב, ומתוקים מדבש ונופת צופים.

*

ואמר הכתוב שאחר שהמביא ביכורים היה קורא ההודאה על חלקו, והנחתו לפני ה' אלקיך, והשתחוית לפני ה' אלקיך (כ"ה). ויש להבין ענין ההשתחואה שמיוחדת לקריאת פרשה זו. – ומצינו בגמרא (בבא קמא טז.) דמאן דלא כרע במודים שדרו נעשה נחש ע"ש. הרי לנו דגם אם אומר מודים, ונותן הודאה לה' על כל הטוב והחסד, מכל מקום אם חסר הכריעה בעת אמירתו, סופו נענש. ויש להבין הענין בזה.

ונראה כי אמרו חז"ל (ברכות לב.) לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואחר כך יתפלל ע"ש. וענינו נראה, כי בשעה שאדם מקבל טובה מחבירו, ולדוגמא עני המקבל מתנה מאחרים, יש בזה שתי סוגי הודאות. אחד, ששיער בדעתו לקבל מאותו אדם מתנה קטנה, ובסופו נותן לו מתנה עצומה יותר ממה שהיה חושב לקבל, ולדוגמא

ששיער שיקבל מאה או אלף זהובים, ובסופו קיבל ממנו עשרת אלפים זהובים, הרי ההודאה בא מעומקא דלבא, עד שאין די מילין בפיו לבטא גודל ההודאה, ומרגיש הכרת ההודאה בכל לב ונפש.

ויש ששיער בדעתו לקבל ממנו מתנה גדולה, בהיותו אהובו וידידו ומשפחתו, ובסופו נותן לו מתנה קטנה ופעוטה, ותחת לקבל עשרת אלפים נתן לו רק מאה זהובים, אז הגם ששורת הדין היא להודות לו גם על זה, כי סוף כל סוף מהנה אותו במתנה שאינו מוטל עליו לתת, אבל ההודאה היא רק בשפה רפה בלי לב ולב, ואדרבה התרעמות עליו בלבו עולה פי כמה נגד ההודאה שנותן.

ומעין זה הוא גם כן בהודאת האדם לקונו על חסדיו הטובים שעושה עם האדם. כאשר אדם חושב בלבו שמגיע לו עשירות ונחת ושלוה וכו', ומתרעם למה גרוע הוא ממצבו של אחרים, אז הגם שמודה ומשבח ונותן הודאה על הטוב שקיבל, מכל מקום ההודאה היא רק מן השפה ולחוץ, ולבו מלא התרעמות למה לא ניתן לו הרבה יותר. ואם כי אומר מודים אנחנו לך וכו', אף על פי כן אין זה בכריעה והשתחויה, הודאה בביטול כל עצמו להנותן, וחסר הכריעה במודים.

א כן כאשר מכיר אדם גדולת הבורא, ורואה שפלות עצמו, עד כמה רחוקה עבודת קונו ממנו כאשר היה מן הראוי למלך רם ונשא. ואיך רבו חטאיו ומעשיו נגד ה', אז הוא מכיר באמת שאין מגיע לו כלום מה' עבור הנהגתו, ומה שקיבל מאת ה' היא הרבה יותר ממה שמגיע לו באמת, ואז הודאתו בלב שלם, אשר אין אנו מספיקים להודות גם על אחת מאלף אלפים ורבי רבבות הטובות שעשה ה' עמו. ונותן תמיד הודאה על העבר, ובקשתו על העתיד הוא בתחנונים כרחם אב על בנים, ולא בחסד ולא במעשים באנו לפניך, אלא כדלים וכרשים דפקנו דלתיך. ועל כן יש לסדר קודם תפלתו שבחו של מקום, כמו שתיקנו

חז"ל לומר פסוקי דזמרה קודם התפלה, וגם שלש הברכות הראשונות שבתפלה הם שבחו של מקום מתחלה. וכמו כן מתחילין הסליחות בשבחו של ה', וכמו כן רוב הפיוטים של הימים הנוראים מיוסדים על זה. כי יותר שמכיר האדם גדלותו ורוממותו יתברך שמו, מכיר הוא שמקבל ממנו הרבה יותר ממה שמגיע לו, וההודאה לפניו היא ברום המעלה, ושוב גם תפלותיו על העתיד, לא בא בתביעה והתרעמות, אלא לחוננם חנם מאוצר המנוצר.

והמביא ביכורים מפירותיו, יש עשיר שמביא ביכורים משדות רבות שהנחיל לו ה', ומביאן בקלתות של כסף וזהב. ולעומת זה יש עני שיש לו רק שדה קטנה, ומביאן בסל של נצרים, ויתכן שיתעורר בלבו תרעמות על מצבו, למה אין גם לו כמו שיש לאחרים. אבל אחר שבא בבית ה', ונשפע מקדושת המקום, ומתחיל להציע טובות ה' עמו מעודו, אז בסיום ההודאה הוא מכיר שטובות ה' עמו הם הרבה יותר ממה שהוא נותן בחזרה לה', והשתחוית לפני ה' אלקיך, הוא נופל על הארץ בפישוט ידים ורגלים בביטול אמיתי להודות לה' על חלקו.

וכמו כן בסוף השנה, יש לאדם לעשות חשבון מתחלה, כמה גדלה חסד ה' עליו, במה שהוא חי ובריא, וניתן לו פרנסתו יום יום, וזוכה לישב בבית ה', שלא שם חלקנו כהם וגורלנו ככל המונם, וליתן מתחלה תהלה לאלקינו, הודאה עצומה על כל מה שקיבל עד עתה. וכאשר בא לבקש על שנה הבאה, לא בא בתרעמות אלא מבקש חסד חנם מידו הרחבה והמלאה. ועל זה אנו אומרים בפייט, 'במוצאי מנוחה קדמנוך תחלה', קודם שאנו מבקשים על העתיד, אנו מקדימים ההודאה על חלקנו, ואמר במה קדמנוך תחלה, והוא, 'הט אונך ממרום יושב תהלה', שקודם תטה אונך לשמוע התהלה היוצא מעמקי לבבנו בהודאה על העבר, ושוב 'לשמוע אל הרנה ואל התפלה', הרנה על העבר מקודם, והתפלה על העתיד לאחוריו.

הגליון הזה נתנדב על ידי

לזכרון נשמתו המהורה של

כ"ק מרן רבינו עזריאל יהודה ב"ר יעקב זצוק"ל

אב"ד ור"מ דקהלתנו הקד

נסתלק בשמי מרום ביום א' דראש השנה תשנ"ב לפ"ק

